

ARAP HALK EDEBİYATINDA MUHÂHE SÖYLEME GELENEĞİ (TARSUS ARAP ALEVİLERİ ÖRNEĞİ)*

The Tradition of Saying Muhâhe in Arabic Folk Literature (Example of Tarsus Arab Alevis)

Yusuf ÖZCAN¹

Makale Bilgileri

Geliş Tarihi :16.09.2021
Kabul Tarihi :02.12.2021
Yayın Tarihi :25.12.2021

Özet:

Bu çalışmada Tarsus Arap Alevilerinin Arapça sözlü edebiyat geleneklerinin bir parçası olan muhâhe (başta kına, nişan törenlerinde gelin, damat ve katılımcılara yönelik olmak üzere asker uğurlama, askerden dönüş, uzun bir ayrılıktan sonra kavuşma, eğitimde gösterilen başarı, mezuniyet vs. gibi hayatın diğer önemli aşamalarında söylenen mani türü ezgiler) örnekleri derlenmiş, halkbilim yöntemleri açısından incelenmiş ve bu örneklerin Arap dünyası halk edebiyatı muhâhe örnekleriyle karşılaştırmalı değerlendirilmesi yapılmıştır. Tarsus Arap Alevileri tarafından söylenen muhâhelerin araştırma alanından derlenmesi, tasnif edilmesi ve kayıt altına alınması ile bu türün yaşatılması ve bilim dünyasının hizmetine sunulması amaçlanmıştır. Nitekim küreselleşen dünyada kayıt altına alınmadığı müddetçe Tarsus Arap Alevileri arasında kullanılan Arapça sözlü edebiyat ürünlerinin yakın gelecekte tamamen yok olması oldukça muhtemeldir. Çalışmada, araştırma malzemesinin derlenmesi sırasında alan araştırma metodu ve bu metod dâhilinde gözlem ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Muhâhe örneklerinin derlenmesinde sözlü kaynaklardan yararlanılmıştır. Kaynak kişilerin seçiminde çoğunlukla yöre halkının yönlendirmeleri dikkate alınmıştır. Araştırmamızda faydalandığımız kaynak kişilerin yöre Arapçasını, Arapça sözlü edebiyat ürünlerini ve kültürel değerlerini iyi bilen kişilerden olmasına dikkat edilmiştir. Bu bakımdan araştırmamızın kaynak kişileri genelde Arapça konuşabilen ve anlayabilen 50 yaş üzeri bireylerden oluşmuştur. Sözlü edebiyat ürünlerinin varyantlarına erişebilmek için kaynak kişiler farklı yerleşim yerlerinden seçilmiştir. Alan araştırması sırasında birçok kişiyle görüşülmüş bu kişilerden 26'sı araştırmamız için kaynak şahıs olabilmıştır. Kaynak şahısların biri hariç tamamı kadın katılımcılardan oluşmuştur. Muhâhe metinleri referansla gittiğimiz evlerde, kuraathanelerde, tarla ve iş yerlerinde derlenmiştir. Kaynak kişilerle yapmış olduğumuz görüşmeler derleme araç-gereçlerinden olan ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Kaydedilen muhâhe örnekleri yazıya geçirilirken evvela Arap harfleriyle yazımına, lehçenin ses özelliklerini yansıtan metin transkriptine ve her metnin Türkçe çevirisine yer verilmiştir. Sonuç olarak çalışmada özellikle evlilik gibi toplumun sıkça karşılaştığı durumlara dair ürettiği sözlü edebiyatın (muhâhe örneklerinin) diğer sözlü edebiyat türlerine göre daha yaygın ve varyantlarıyla birlikte sayılarının daha fazla olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca Tarsus Arap Alevileri tarafından Arapça söylenen muhâhe örneklerinde kullanılan dilin, günlük hayatta kullanılan dilin aksine daha az Türkçe sözvarlığı unsuru barındırdığı ve bu örneklerin genel olarak Arap dünyası halk edebiyatı muhâhelerinin kendine özgü yapısını, form özelliklerini muhafaza ettiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Muhâhe • Hahalama • Tarsus Arap Alevileri • Sözlü Edebiyat • Arap Halk Edebiyatı.

* Bu makale "Tarsus Araplarının Sözlü Edebiyatı" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

¹ Dr. Arş. Gör., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi/İlahiyat Fakültesi/Temel İslam Bilimleri Bölümü/Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı, <https://orcid.org/0000-0003-2909-8585>, ozcanlaryusuf@gmail.com.

Giriş

Araştırmanın konusu Arap dünyası halk edebiyatı muhâhe söyleme geleneğinden hareketle Tarsus Arap Alevilerinin Arapça sözlü edebiyat geleneğinin bir kolunu teşkil eden Arapça muhâhelerin araştırma alanından derlenip halkbilim yöntemleri açısından incelenmesi ve tespit edilen muhâhe örneklerinin Arap dünyası halk edebiyatı geleneği içerisindeki yerinin benzerlik ve farklılar bakımından karşılaştırmalı değerlendirilmesidir. Araştırmanın amacı ise Tarsus Arap Alevilerinin halk kültürü içerisinde nesiller boyu varlığını koruyan Arapça sözlü edebiyat ürünlerinden muhâhe örneklerini araştırma alanından derlemek, tasnif etmek, incelemek, değerlendirmek ve kayıt altına almak suretiyle bu ürünlerin yaşatılmasını ve bilim dünyasının hizmetine sunulmasını sağlamaktır. Küreselleşen dünyada milli kültür ve değerlerin yansımaları olan halk edebiyatı ürünlerini tespit ederek kayıt altına almak araştırmacılar için önemli bir görevdir. Nitekim günümüzde Tarsus Arapları tarafından konuşulan Arapça, çoğunlukla 50 yaş üzeri kişiler tarafından bilindiğinden yakın gelecekte yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Şüphesiz dil ölümü ile hâlihazırda zaten grup üyeleri tarafından birçoğu unutulmuş olan Arapça sözlü edebiyat ürünlerinin de tamamen yok olması oldukça muhtemeldir. Bu bakımdan araştırmanın bir diğer amacı araştırma ortamındaki bu eksikliği gidermektir.

Araştırmanın hedef kitesini Tarsus Arap Alevileri oluşturmuştur. Tarsus Arap Alevileri günümüzde çoğunlukla Tarsus'un (D-400 karayolunun) güneyinde ikamet eden, sayıları 50-55 bin civarında olup kendilerini 'Arap Alevi' olarak adlandıran bir etnik gruptur. Bu etnik grubun Tarsus ve çevresine yerleşmeleri ilk etapta kesintili olarak IX. yüzyılda Hamdanî Devleti ile başlamış, gruplar halinde esas göç ise XIX. yüzyılda Mısır'da vuku bulan Mehmet Ali Paşa isyanına müteakiben gerçekleşmiştir (Bk. Tavil, 2000; Winter, 2016). Dolayısıyla Sunnî Araplar, Hristiyan Araplar ve çeşitli sebeplerle Urfa, Bitlis, Şırnak, Mardin vb. illerden Tarsus'a geçici veya sürekli olarak göç etmiş olan Arap asıllı T.C. vatandaşları araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Ayrıca 2013 yılından bu yana iç savaş nedeniyle Suriye'den ülkemize sığınıp Tarsus'a yerleşmiş olan Suriyeli mülteciler de araştırmaya dâhil edilmemiştir. Araştırmamızın coğrafi açıdan sınırları Mersin ilinin Tarsus ilçesi olarak belirlenmiştir. Bu bakımdan Tarsus ilçe sınırları dışında yaşayan Arap Alevileri araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. Alan araştırmasında ziyaret ettiğimiz Arap Alevi yerleşim yerleri Eski Ömerli, Yeni Ömerli, Yeni, Öğretmen, 82 Evler, Duatepe, Şahin, Cumhuriyet, Yeşil (Musalla), Bahçe, Yeşilevler, Yeşilkuyu-Yeşiltepe, Atalar (Huzurkent), Hasanağa, Kelahmet, Aliaga, Aliefendioğlu, Mantaş, Yeniçağ (Araplar) mahalleleri şeklindedir.

Bu araştırma halk edebiyatı alan araştırması yöntemlerine bağlı kalınarak gerçekleştirilmiş bir alan çalışmasıdır. Bilindiği gibi halkbilimi ve halk edebiyatı araştırmalarında seçilmiş olan konuya ilişkin özgün, güvenilir bilgi elde etmek ve derlemeler yapmak için araştırmacının araştırma yapacağı toplumun yaşadığı bölgeye giderek yapmış olduğu çalışmalara alan araştırması denilir. Alan araştırmalarında araştırma konusuyla ilgili olarak bilgisine müracaat edilen kaynak kişilerle yapılan görüşmelerden derlenen bilgiler

kullanılmaya hazır hale getirilir (Çobanoğlu, 1999, 45). Çalışmada alan araştırması sırasında görüşme, gözlem ve derleme yöntemleri kullanılmıştır. Araştırma esnasında katımlı gözlem yöntemi esas alınarak bir süre araştırma alanında bulunulmuş, özellikle de muhâhe örneklerinin icra edildiği düğün, kına vb. organizasyonlara iştirak edilmiştir. Yöre halkıyla yaptığımız görüşmelerde nitel araştırma yöntemlerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği esas alınmıştır.

Derleme çalışmalarında birincil kaynak sözlü kaynaklardır. Halk edebiyatı ürünlerini nakleden, ortaya koyan, ürünleri derleyicinin kaydetmesi için yazılı, sözlü ve görsel olarak sunabilen kişi veya kişilere 'kaynak kişiler' denilir. Bu bakımdan Tarsus Arapları muhâhe örneklerinin derlenmesinde sözlü kaynaklarımız yöre halkı olmuştur. Kaynak kişilerin seçimi araştırmanın veya derlenecek bilginin niteliğine göre değişebilmektedir. Kaynak kişilerin seçiminde çoğunlukla yöre halkının yönlendirmeleri dikkate alınmıştır. Araştırmada faydalandığımız kaynak kişilerin yöre Arapçasını, Arapça sözlü edebiyat ürünlerini ve kültürel değerlerini iyi bilen kişilerden olmasına dikkat edilmiştir. Bu bakımdan araştırmamızın kaynak kişileri genelde Arapça konuşabilen ve anlayabilen 50 yaş üzeri bireylerden oluşmuştur. Çalışmaya dahil olan kaynak kişi sayısı 26'dır. Bu kişilerin biri erkek 25'i ise kadındır. Kaynak kişiler tarafından söylenen Arapça muhâhe örnekleri derleme araç-gereçlerinden olan ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Kayıt altına alınan her metnin kaynak kişi haricinde diğer kişilere okunması yoluyla kontrolleri yapılmıştır. Kaydedilen muhâhe örnekleri yazıya geçirilirken evvela Arap harfleriyle yazımına, lehçenin ses özelliklerini yansıtan metin transkriptine ve her metnin Türkçe çevirisine yer verilmiştir. Metin transkripsiyonu sonuna her bir metnin kaynak şahısları için belirlenen rumuzlar (K1, K2 ...) eklenmiştir.

Türkiye'de yaşayan Arap kökenli Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları tarafından konuşulan Arapça diyalektlerini ele alan araştırmalar ilk olarak Batılı araştırmacılar tarafından yapılmıştır. Ülkemizde de son yıllarda lehçe çalışmalarına eğilimin arttığını söyleyebiliriz. Ancak diyalektoloji alanı dışında Özcan'ın *Tarsus Araplarının Sözlü Edebiyatı* (Özcan, 2021) adlı doktora çalışması haricinde Türkiye Araplarının Arapça sözlü edebiyat ürünlerini bütünüyle (mensur, manzum, manzum-mensur türler kapsamında) derleyen ve inceleyen herhangi bir çalışmaya ulaşamamıştır. Bununla birlikte Türkiye'nin farklı bölgelerinde yaşayan Arap asıllı vatandaşların Arapça sözlü edebiyatlarının atasözleri, deyimler ve müzikal kültür ürünleri gibi sadece bir türünü inceleyen çalışmalar mevcuttur (Bk. Acat, 2018, 29-44). Türkiye'de Arapça sözlü edebiyat ürünlerinden muhâhe türünü ele alan ilk çalışma Gisela-Stephan Prochazka'nın Adana Arap Alevilerinin düğün ve kına gecelerinde söyledikleri düğün şarkılarını derleyip inceledikleri "Women's Wedding Songs From Adana: Forty Quatrains in Cilician Arabic" adlı çalışmadır (Bk. Prochazka, 2009, 235-255). Bu bakımdan "Arap Halk Edebiyatında Muhâhe Söyleme Geleneği (Tarsus Arap Alevileri Örneği)" başlıklı bu çalışmamız konusu ve metodu bakımından özgün niteliktedir.

Muhâhe Kavramı

Tarsus Arap Alevilerinde evlilik uygulamalarında kadınlar veya erkekler tarafından icra edilen müzikal birtakım formlar mevcuttur. Bu formların en yaygını genelde düğün, nişan ve kına törenlerinde söylenen muhâhelerdir. Muhâhe/ hahalama türü Arap halk edebiyatında *ağâni'l-efrah*/ أغاني الأفراح yani düğün ezgileri veya muhâhât/ مهااة olarak bilinir. Bu türe Tarsus Arap Alevileri yerel dilde mihâhâv ç. mihâhâyēt/ مهايات ج مهاها veya farah/ فرح adını verirler. Muhâhe kına, nişan, düğün merasimleriyle birlikte diğer sevinçli durumlarda kadınlar tarafından söylenen, genelde dört mısradan oluşan, 'hâ, hâv, hây' vs. gibi tenbihle başlayıp 'lu-lu-lu' veya 'li-li-li' şeklinde zılgıtla biten anonim bir form olarak tanımlanır (Ebū İsmail, 2012, 82). Genelde kadınlar tarafından toplu olarak çıkarılan zılgıt sesi ile sonlandığından Arap halk edebiyatında zağrûde¹/zağârîd ve zalğûta²/zalâğîṭ isimleriyle de bilinir. Ayrıca Arap halk edebiyatında muhâhe formuna karşılık olarak urcûze, henhûne, ehzûce, hâhātu'l-mer'e ve tervîde kavramları da kullanılır (Sâdır, 2010, 17-18; Abbâs, 2018, 167-168).

Muhâheler sonunda yer alan zılgıtlar ve son dize hariç ilk üç dizenin başında tekrarlanan tenbihlerle Arap halk edebiyatındaki diğer ehzûce/ehâzîc denilen dörtlüklerden farklılaşır. İcracı muhâhe dizelerinin başında yüksek sesle söylediği bu tenbihlerle katılımcıların söyleyeceği şeylere kulak vermesini sağlar. Bu tenbihler Filistin, Lübnan, Suriye, Ürdün başta olmak üzere diğer Arap ülkelerinde bölge ve lehçelere göre farklılaşarak /أهيا/ ihâ, /أويها/ evihâ, /أيها/ eyhâ, /أيها/ āyihâ, /ويها/ vîhâ, /أويها/ āvîhâ, /أييها/ āyiyâ, /أوها/ evha, /أهي/ ehay, /هاي/ hây, /هاها/ hahâ, /ها/ hâ, /هاو/ hâv, /آه/ āh vs. şekillerde gelebilmektedir. (Bk. Huxley, 1902, 190-203; Hassâd, 1955; Rosenhouse, 2000, 36; Sâdır, 2010, 18; el-Bekr, 2014, 11; Ğavânim, 2019, 12).

Tarsus Arap Alevilerinden derlediğimiz muhâhe örnekleri /ها/ hâ, /هاو/ hâv, /هاها/ hahâ, /آه/ āh ve /هاي/ hây şekillerini içermekle birlikte dize başlarında kullanımına en fazla rastladığımız şekil /ها/ hâ ve /هاو/ hâv formlarıdır. Bu formlara (/ها/ hâ, /هاو/ hâv, /هاها/ hahâ) özellikle Suriye'nin sahil kesiminde rastlanılmaktadır (el-Bekr, 2014, 23). Nitekim günümüz Adana-Mersin-Tarsus Arap Alevileri (Çukurova Arapları) bu bölgelere IX. yüzyıldan itibaren Lazkiye başta olmak üzere Suriye'nin sahil kesiminden göç ederek yerleşmişlerdir. Stephan Prochazka, Adana Arap Alevileri muhâheleri üzerine yaptığı çalışmada ise /هاو/ hâv ve /هاي/ hây tenbihlerine rastlamış; ancak Adana Araplarının muhâhelerde /هاو/ hâv formundan daha çok /هاي/ hây formunu kullandıklarını belirtmiştir (Prochazka, 2009, 239). Tarsus ve Adana

¹ Fasih Arapçada dirsek ile vurmak, dürtmek anlamına gelen ذغد fülinden türetilmiştir. Develerin çıkardığı yüksek ses anlamına da gelen ذغرد sözcüğü tören alanında kadınların gırtlaktan yüksek sesle bağırmasına denilir (ez-Zebîdî, 2012, 8/83).

² Fasih Arapçada kullanılan زغردة /zağrûde sözcüğünden türetilmiş aynı zamanda Türkçede de zılgıt şeklinde kullanılan Avamca sözcüktür. Fîli زلغط şeklinde gelmektedir. Avamcada düğünlerde silahların ateşlenmesinden çıkan sesi ifade etmek için زلغط الرصاص (ed-Dâye, 2004, 245).

Arap Alevlerinde muhâhe başlarında kullanılan tenbihlerdeki bu kısmî farklılık kanaatimizce grup üyeleri arasındaki mezhebî farklılaşmanın bir sonucudur.

Muhâhe başlarında yer alan tenbihlerin kaynağı hususunda farklı görüşler mevcuttur. Bazı araştırmacılar kelimenin aslının Süryanicede ‘tebrik etme, kutlama’ manasına gelen هو كناية kelimesinden türetildiğini öne sürer (Hassâd, 1955, 20). Aynı şekilde kelimenin Arapçada tebrik etme, kutlama manasına gelen إِيَّهَا fiilinden geldiği de belirtilir (Kal’acî, 2009, 56-57). Ayrıca Arapçada bir şeyde yetinme, konuşmama durumunda إِيَّهَا عِنَّا, birisini cesaretlendirmek maksadıyla وَأَهَّا مَا أَطْيِبُهُ ve bir şey çok beğenildiğinde وَأَهَّا مَا أَطْيِبُهُ bir şey çok beğenildiğinde وَأَهَّا مَا أَطْيِبُهُ hüzün belirtisi olarak ise وَأَهَّا مَا أَطْيِبُهُ veya أَهَّا denilir (İbn Manzûr, 1971, 5/1052-1053). Bu anlayışa göre muhâhe başlarında gelen tenbihler وَأَهَّا fiiline dayandırıldığı takdirde gelinin ailesinden ayrılması neticesinde ortaya çıkan hüznü ve bu hüznü karşısındaki suskunluğu ifade eder. Hüznün anlamının yanı sıra kelimenin aslı وَأَهَّا fiiline dayandırılırsa tenbihler, muhâhe söyleyen kişinin törene katılan misafirleri, gelin ve damadı eğlenmeleri yönünde harekete geçirmesi, onlara cesaret vermesi ve söyleyeceği söze dikkat çekmesi anlamında ele alınabilir. Muhâheler çoğunlukla düğün törenlerinde söylenen bir tür olarak karşımıza çıksa da ileride örneklerine değineceğimiz askerlik, terfi, mezuniyet vs. durumlarında da söylenmektedir. Bu bakımdan muhâhelerde dize başlarında yer alan tenbihlerde amaç, ortamdaki dinleyicilerin dikkatini muhâheyi seslendiren kişinin söyleyeceği sözlere yöneltmektir. Nitekim kadınlar dize başında هَا / hâ, هَاو / hâv gibi tenbihleri söyledikten sonra bir müddet beklemektedir.

Muhâhelerin Dili

Muhâhelerin dili günümüzde Tarsus Arapları tarafından konuşulan lehçeden sözcük ve söz grupları bakımından farklıdır. Tarsus Araplarının günlük konuşmalarında günümüz Türkçesinin sözcük varlığı etkisini görmek mümkünken muhâhelerde kullanılan dil için aynı şeyleri söylemek güçtür. Muhâhelerde rastladığımız paşa, kundura, patik, düşman ve hançer gibi Türkçe kelimeler, aslında Osmanlı döneminde Suriye’nin yerel Arapçasına dâhil olan ve günümüzde de çeşitli Suriye lehçeleri tarafından kullanılan kelimelerdir. Osmanlı döneminde Türkçenin, Suriye’nin yerel Arapçası üzerindeki etkileri sadece sözcük aktarımı ile sınırlı kalmamış; Türkçe eklerin aktarımı da söz konusu olmuştur. Nitekim derlemiş olduğumuz muhâhenin birinde “Hâv Alla^h rey^{tik} kenni hâyırlî/ Allah seni hayırlı bir gelin eylesin.” dizesinde yer alan ‘hayırlı’ sözcüğündeki Türkçe yapım eki olan -lı, -li eklerinin kullanımına günümüz Suriye lehçesinde de rastlanılmaktadır³. Bu bakımdan muhâhelerdeki Türkçe sözcük ve ek kullanımının, doğrudan günümüz Türkçesinin etkisiyle oluştuğu söylenemez. Ek olarak derlemiş olduğumuz metinlerin bazılarında Türkçe ‘kişi’ kelimesinin kullanıldığı görülmüştür. Ancak buradaki ‘kişi’ kelimesinin aslının diğer Arap ülkelerindeki muhâheleri

³ Türkçenin Suriye lehçesi üzerindeki etkisi, Suriye lehçesinde kullanılan Türkçe kelimeler ve ekler için bk. (Abduddâyim, 2006; Alp, 2007, 179-226; Abdurrahim, 2012; Nabhan, 2019).

ele aldığımızda *kill-şeyy* veya *kill şahş* olabileceği kanaatindeyiz. Aslı 'kill-şeyy' olan bu ifade lafız benzerliği, kendisinden sonra gelen cümleyle uyumu ve kafiye açısından serbest olan üçüncü dizede yer alması gibi sebeplerle süreç içerisinde 'kişi' olarak kalıplaşmıştır⁴. Ör: *Hā' kişi bı-yıbjūd 'al-'arūs-u ve'l-'arīs/* Gelin ve damattan nefret eden kişi.

Muhâhelerde Tarsus Arap lehçesinde kullanılmayıp klasik Suriye lehçelerinde kullanılan bazı Arapça kelimelere de rastlanılmıştır. Muhâhe okuyan kişinin, kendi lehçesinde farklı şekilde kullanılan bir kelimeyi diğer Suriye lehçelerindeki telaffuz şeklini koruyarak söylemesi ilginçtir. Muhâhelerde günümüz Türkçesinin etkisinin yok denecek kadar az olması ve günümüzde Tarsus Arapları tarafından kullanılmayan farklı Suriye lehçelerine ait Arapça kelimelerin varlığı muhâhelerin ezberlenmek suretiyle kuşaktan kuşağa aktarıldığını gösteren en önemli ipuçlarıdır. Aksi halde Tarsus Araplarının günlük konuşma dillerinde olduğu gibi muhâhelerde de günümüz Türkçesine ait birçok sözcüğe rastlamak mümkün olurdu. Nitekim Muhâhelerde yer alan *filfil* (biber) sözcüğü lehçede *fileyfili*; *şebbāk* (pencere) sözcüğü lehçede *tāka*; *kemā* (gibi) ifadesi lehçede *mitil* şeklinde kullanılmaktadır. Ör. *Hā' 'arīsna yā filfili'l-harr/* Ey damat, ey acı biber; *Hā' şebbākna 'āli/* Pencerelerimiz yüksek.

Muhâhelerin Kafiye Düzeni

Muhâheler üç ve beş mısradan oluşan türleri mevcut olsa da asıl itibariyle dörtlüklerden oluşur ve her bir dörtlük a-a-a-a, a-a-b-a, a-a-a-b, a-b-b-b, a-a-b-b, a-b-c-b kafiye düzeninde gelebilir (Sadır, 2010, 20; el-Bekr, 2014, 86-88). Tarsus Arap Alevilerinden derlediğimiz muhâhelerde en çok rastladığımız düzen a-a-b-a düzenidir. Prochazka da Adana Arapları muhâhelerini derlediği çalışmasında en çok kullanılan kafiye düzeninin a-a-b-a düzeni olduğunu belirtir (Prochazka, 2009, 238). Arap ülkelerinde söylenen muhâhelerde de benzer durum söz konusudur. Tarsus Arap Alevilerinden derlediğimiz muhâhe örneklerinden tespit edebildiğimiz kafiye düzenleri şu şekildedir. Dört dizeden oluşan muhâhelerde a-a-a-a; a-a-b-a; a-a-a-b; a-b-b-b; a-a-b-b; a-b-c-b; a-b-b-c; a-b-c-d. Beş dizeden oluşan muhâhelerde a-a-b-a ve a-b-b-b-b.

Muhâhelerin kendilerine has belirli bir vezni bulunmaz. Farklı vezinlerde gelebilir. Genelde dizelerde recez, basit ve serî bahirleri kullanılır (Sadır, 2010, 19; el-Bekr, 2014, 106). Recez ve basit bahirleri uygulanması ve dilde kullanımı kolay olduğundan günümüz Arap halk şiirlerinde çokça kullanılır. Bunlardan recez bahri kullanımı bakımından eski bir formdur. İslâm öncesi erken dönem Arap şiirinde günlük işlerde, atışmalarda, savaş meydanlarında, yolculuk ederken ya da herhangi bir durum karşısında irticâli (doğaçlama) olarak söylenen kısa şiirler için kullanılmıştır. Araplar yapısını develerde görülen titreme hastalığına benzetererek bu bahre recez adını vermişlerdir (Tuzcu, 2012, 110). Özellikle erkekler savaşa hazırlanırken kadınlar tarafından teşvik ve moral verme amacıyla okunan üç, dört

⁴ Adana Araplarının muhâhelerinde de Türkçe 'kişi' sözcüğüne rastlanılmıştır. Örnek metinler için bk. (Prochazka, 2009, 244-254).

veya beş dizeden oluşan bu kısa şiirlere er-recezu'l-ḥamāsī adı verilmiştir (el-Bekr, 2014, 94). Bu bakımdan muhâheler üç, dört veya beş dizeden oluşmakla beyit sayısı bakımından geçmişte kadınlar tarafından söylenen er-recezu'l-ḥamāsī'ye benzemektedir. Bazı durumlarda dizelerde farklılaşmakla birlikte recez bahrinin her dizedeki ana formu mustef'ulun-mustef'ulun- mustef'ulun (Enīs, 1952, 124-137; Harakât, 1998, 105); basit bahrinin ana formu mustef'ulun- fâ'ilun- mustef'ulun (Enīs, 1952, 69-73; Harakât, 1998, 72); yine eski şiir bahirlerinden olup modern şiirde sıkça kullanılan serî' bahrinin ana formu ise mustef'ulun-mustef'ulun- fâ'ilun (Enīs, 1952, 88-92; Harakât, 1998, 118) şeklindedir. Bu ana bahir formlarının birçok alt formu bulunur. Günümüz muhâhelerinin dili Avamca olduğundan bahirlerin tespit edilmesi ve uygulanması oldukça güçtür. Çünkü yerel dilde kelimelerin telaffuzu (uzun veya kısa okumalar) bölgeden bölgeye değişmektedir.

Muhâhelerde Tema

Anonim bir tür olup sözlü kültür içerisinde kuşaktan kuşağa aktarılan muhâhelerin kendilerine has temaları vardır. Muhâheler öncelikle gelini, damadı, ebeveynlerini veya törene katılanları selamlama ile başlar. Devamında gelin-damadın güzel ahlakından ve dış görünüşünden, onları dünyaya getiren ailelerden ve törene katılan misafirlere övgüyle bahsedilir. Muhâheler genelde düğüne katılmayan ve düğün ahalisine kin duyan, onlara düşmanlık eden kimselere yapılan beddua ile sonlandırılır. Bazı durumlarda beddua yerine evlenen çiftlere, ailelerine ve misafirlere dua edilir. Dua ve bedduanın yanı sıra muhâhelerin son dizesinde Allah'a hamd, evlenen çiftleri ve ailelerini tebrik ifadeleri de yer alabilir (Bk. Rosenhouse, 2000, 37-39; el-Bekr, 2014, 116-126). Geline hitaben söylenen muhâhelerde genelde gelinin cazibesi, yüz güzelliği, gözleri, güzel ahlakı, annesi, babası, soyu vs. özellikleri üzerinde durulur. Damada hitaben söylenen muhâhelerde ise onun asaleti, güzel ahlakı, kahramanlığı ön plana çıkarılır.

Muhâheyi seslendiren kişi gelin ve damadın, onları dünyaya getiren ailelerinin, arkadaşlarının, törene katılan misafirlerin kötülüklerden korunmaları, güven içinde olmaları, emellerinin gerçekleşmesi ve düşmanlarına galip gelmesi için dua eder. Bazen mevcut halden memnuniyetini ifade etmek için ise Allah'a şükreder. Gelin ve damat hakkında kötü düşünenlere, onlar ve ailelerine karşı düşmanlık besleyen kişilere ise beddua eder. Beddua uzak çevreden kişilere olabileceği gibi hasetlik, düşmanlık eden komşuya ve aile içinden birisine de yapılabilir. Düşman olarak görülen kişilerin eylemlerini genelde düzenlenen düğün törenine katılmamak, gelin ve damadı hakir görmek ve gücü yettiği takdirde düğüne mâni olmak şeklinde genelleyebiliriz.

Tarsus Arap Alevileri Muhâhe Örnekleri

Bu kısımda Tarsus'ta yaşayan Arap Alevilerinden derlediğimiz muhâhe örneklerine yer verilmiştir. Sahada toplamda 73 farklı muhâhe örneğine ulaşılmıştır. Çalışmamızda bu örneklerin 52'sine yer verilmiştir. Dize eksiği bulunan diğer 21 muhâhe ise çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Tarsus Arap Alevilerinden derlediğimiz muhahelerin çoğunluğu kına, nişan törenlerinde gelin, damat ve katılımcılara yönelik söylenen türdendir. Muhâhe türü çoğunlukla düğün, nişan ve kına törenlerinde söylenen bir tür olarak ön plana çıksa da yaygın olmamakla birlikte Tarsus Araplarında askere uğurlama, askerden dönüş, uzun bir ayrılıktan sonra kavuşma, eğitimde gösterilen başarı, mezuniyet vs. gibi hayatın diğer önemli aşamalarında da söylenmektedir. Örneğin bir anne evladını askere gönderirken ve evladı askerden döndüğünde mutluluğunu muhâhe söyleyerek ifade edebilmektedir. Benzer durum Arap ülkelerinde de mevcuttur. Tarsus Arap Alevilerinden derlediğimiz asker muhâhelerine örnek olarak şunları verebiliriz:

a) Asker Muhâheleri

1

هاو حبيبي هنت يا عيني اليمين
ها والله وجيتك من هالك العسكرية فرختو يا دنائي يا قلبي من بعد ال ما كب حزي
ها والله ريتك تقضي العسكرية يا والدي بحرب اسلامي
هاو تيقبلا عندو وراتا لامك للسيد الخضر نهار عيد الغدي. (لو لو لو لو)

Hāv ḥabībī hint yā ‘ayni’l-yemīn

Hāv va’l-llah u cēytek min hēki’l-‘asekirīyyi ferriḥtu ya danāyi ya ḳalbī min ba’d il me keb ḥazī

Hāv Allah reytek taḳḳiy-el-‘asekirītek ye vēldī bi-ḥarb islēmī

Hāv te-yḳabbil le ‘indu-vrāte le-emmek le-seyyidi’l-Ḥıdır nehār ‘idu’l-ḡadī. (Lu lu lu lu) (K1).

Ey sevdiğim; ey sağ gözüm!

Ey kuzum, ey kalbim! Huzursuz bekleyişten sonra askerden dönüşün beni mutlu etti

Ey oğlum! Allah askerliğini İslam uğruna yapılan cihat gibi kılsın ki

Bayram sonrası Hızır (as) hürmetine senden sonrakileri annene bağışlasın.

2

هاو قللي اله يا صاحب بيتي هنت يا نصرتي عند الله
هاو يا قاري الكتايب يا فاهم كلام الله
هاو الله يسكنك جنات العلا يا صاحب بيتي
هاو يزورك إنشالله بيت الله. (لو لو لو لو)

Hāv ḳalli ilāh yā ṣāḥib beyti hint ya naṣrtī ‘indallāh

Hāv yā ḳari’l-kitēyib yā fēhim kilēmallāh

Hāv Allaḥ yiseknek cennēti’l-‘alā ya ṣāḥib beyti

Hāv iyzevrek inṣallah beytallāh. (Lu lu lu lu) (K1).

De ki ey evimin direği, ey Allah katında yardımcım

Ey Kuran’ı okuyan, ey Allah’ın kelimini anlayan

Ey evimin direği Allah yurdunu cennet etsin

İnşallah Allah’ın evini de ziyaret edersin

3

هاو يا ابني ويا قرني لي المال
 هاو يا جسر بولاد إنشالله آبتفنا ولا بتنهان
 هاو بطلب من الله وصية الخضر بيحط فوق يدكن يان
 هاو إنشالله بتقتلو أعدائكن تملكو والبلد من جاد. (لو لو لو لو)

Hāv yā bnī ya qaranfili'l-mēl

Hāv ya ciser buvlēd inşallah ē-btifne-v lē-btinhēn

Hāv bṭlib min Allāh vaşṭi'l-Hıdır le-biyḥıd fovk yedkin yēn

Hāv inşallah bı-tıktelū a'dātkin temlikū-v il-beled min cēd. (Lu lu lu lu) (K2).

Ey oğlum! Ey kıvrık karanfil

Ey Polat köprüsü inşallah yükselirsin alçalmazsın

Allah'tan size güç verecek olan Hızır (as) vasiyetini isterim

İnşallah düşmanlarını öldürür de yurduna yeniden sahip olursun.

b) Düğün, Kına, Nişan Törenlerinde Söylenen Muhâheler

Muhâhelerin esas itibariyle düğün, kına, nişan törenlerinde söylendiğini daha önce belirtmiştik. Törende muhâhe söylemeye başlamadan evvel gelin, damat ve misafirler iyi dileklerle karşılanır ve selamlanır. Selamlama farklı şekillerde yapılabilir. Burada şu karşılama sözlerini örnek olarak verebiliriz.

4

أهلا وسهلو مسافرن ابنين
 الله ريتك كني خايري إن شالله، علينا وعليكن ان شاء الله
 بيردنا عالخير إن شالله، ميت أهلا وسهلو فيكين. (لو لو لو لو)

Ehlev sehle-v misēfrin ibneyn

Allah reytk kenni ḥāyırī inşallāh, 'aleynā ve 'aleykin inşallah

Bi-yridnā 'al-ḥayr inşallah, miyt ehlev sehlev fikin. (Lu lu lu lu) (K3).

Misafirlerimiz, hoş geldiniz

Allah gelini hayırlı etsin, bize ve size nasip etsin inşallah

Allah'tan hayır diliyoruz, yüz kere hoş geldiniz.

Misafirleri selamlama faslından sonra gelin ve damadın yakınları tarafından muhâheler söylenmeye başlanır. Daha önce belirttiğimiz gibi muhâheler farklı temalara sahip olabilmektedir. İlk olarak gelin ve damadın yakınları, kına ve nişan için gerekeni fazlasıyla yaptıklarını, düğünde ise bu yaptıklarının daha fazlasını yapacaklarını belirttikleri muhâheler söylerler. Muhâhenin ilk iki dizesinde “bizde falan var”, “sizde falan var” denilerek yapılan hazırlıklar temsili birtakım nesnelere ifade edilir. Son iki dizede ise usulen geline-damada kin besleyenlere ve törene katılmayanlara beddua edilir. İlk dizede seçilen nesnelere genelde darı, bamya, pırasa gibi toprak mahsulü olduğu görülür. Bu durum Tarsus Arap Alevilerinde çiftçiliğin yaygın olmasıyla ilişkilendirilebilir. Bu kısma Tarsus Araplarından derlediğimiz şu muhâheleri örnek verebiliriz:

5

هاو عنا حبة درا
 هاو عندكن حبة درا
 هاو كل محبة مشترى
 هاو كيشي بغضك يا العروس ويا العريس
 الله يبعثلو ببلا. (لو لو لو لو)

<i>Hāv 'innā ḥabbīt derā</i>	(Bizde bir darı tanesi)
<i>Hāv 'ındkin ḥabbīt derā</i>	(Sizde bir darı tanesi)
<i>Hāv kill maḥabbī mūṣṭerā</i>	(Her sevginin talibi vardır)
<i>Hāv kiṣi bīḡḍık yā el-'arūs-u yā el-'arīs</i>	(Ey gelin ve damat sizi sevmeyen kişi)
<i>Allāḥ yīb'at lu bi-belā. (Lu lu lu lu) (K6).</i>	(Allah ona bela göndersin).

6

هها عنا درا
 هها عندكن درا
 هها ال آ بيحي لعرسنا
 الله يبعثلو ببلا. (لو لو لو لو)

<i>Hahā 'innā derā</i>	(Bizde bir darı)
<i>Hahā 'ındkin derā</i>	(Sizde bir darı)
<i>Hahā il ē bi-yīcī le-'irsnā</i>	(Düğünümüze gelmeyene)
<i>Allāḥ yīb'at lu belā. (Lu lu lu lu) (K4, K5).</i>	(Allah bela göndersin).

7a

هاو عنا باقة پراصة
 هاو عندكن باقة پراصة
 هاو كيشي ببغض عالروس والعريس
 الله يبعثلو بالرصاصه. (لو لو لو لو)

<i>Hāv 'innā bāqīt pırasa</i>	(Bizde bir bağ pırasa)
<i>Hāv 'ındkin bāqīt pırasa</i>	(Sizde bir bağ pırasa)
<i>Hāv kiṣi bī-yībḡḍ 'al-'arūs-u ve'l-'arīs</i>	(Gelin ve damattan nefret eden kişi)
<i>Allāḥ yīb'at lu bi-rṣāṣa. (Lu lu lu lu) (K6).</i>	(Allah ona kurşun göndersin).

7b

هاي عنا پراصة
 هاي عندكن پراصة
 هاي كيشي ببغض عالروس والعريس
 الله يبعثلو بالرصاصه. (لو لو لو لو)

<i>Hāy 'innā pırasa</i>	(Bizde bir pırasa)
<i>Hāy 'ındkin pırasa</i>	(Sizde bir pırasa)
<i>Hāy kiṣi bī-yībḡḍ 'al-'arūs-u ve'l-'arīs</i>	(Gelin ve damattan nefret eden kişi)
<i>Allāḥ yīb'at lu bi-rṣāṣa. (Lu lu lu lu) (K7).</i>	(Allah ona kurşun göndersin).

7c

هاو عنا پراسا

هاو عندكن پراسا

مين يبغضنا

الله يبعثلو بالرصاصا. (لو لو لو لو)

<i>Hā^v ‘innā pırasa</i>	(Bizde bir pırasa)
<i>Hā^v ‘ındkin pırasa</i>	(Sizde bir pırasa)
<i>Miyn bi-yıbgıdnā</i>	(Bizden nefret eden kişi)
<i>Alla^h yıb‘at lu bi-rşāsa. (Lu lu lu lu) (K8).</i>	(Allah ona kurşun göndersin).

8

هاو عنا خطه خيار

هاو عندكن خطه خيار

هاو ما صدقناك يا هالعروس

صرت كنتنا تكمش نحن على راسك العار. (لو لو لو لو)

<i>Hā^v ‘innā ḥıttı ḥıyār</i>	(Bizde bir salatalık tarlası)
<i>Hā^v ‘ındkin ḥıttı ḥıyār</i>	(Sizde bir salatalık tarlası)
<i>Hā^v ma şiddaḥnā-ki yā he’l-‘arūs</i>	(Ey gelin sana inanamadık)
<i>Şrti kennınā tekmaş naḥni ‘ala rāsik’il-‘ār (K6).</i>	(Gelinimiz oldun ve bize bağlandın).

9

هاو عنا پنجر

هاو عندكن پنجر

مين يبغضنا

الله يبعثلو ضربة حنجر. (لو لو لو لو)

<i>Hā^v ‘innā pancar</i>	(Bizde bir pancar)
<i>Hā^v ‘ındkin pancar</i>	(Sizde bir pancar)
<i>Mın bi-yıbgıdnā</i>	(Bizden nefret eden kişi)
<i>Alla^h yıb‘at lu ḍarbit ḥançar. (K8).</i>	(Allah ona hançer darbesi göndersin).

10

آه عنا بامي

آه طبخنا بامي

آه كيشي ما بياخذ من بيت غرة

بيعض اصابعو اندامي. (لو لو لو لو)

<i>Āh ‘innā bāmı̄</i>	(Bizde bir bamyā)
<i>Āh ṭabaḥnā bāmı̄</i>	(Pişirdiğimiz bamyā)
<i>Āh kişi mē-byāḥad min beyt ḡırra</i>	(Bir evin en gencini almayan kişi)
<i>bi-y‘aḍ aṣābi‘o-ndēmı̄. (Lu lu lu lu) (K9).</i>	(Pişmanlıkla parmaklarını ısıtır).

11

هاي عنا فوطه
 هاي عندكن فوطه
 هاي كيشي بيغضا عل عروسنا
 الله ييعتلو بالرصاصه. (لو لو لو لو)

Hāy 'innā fūta (Bizde bir bez)
Hāy 'indkin fūta (Sizde bir bez)
Hāy kişi bi-yubğūda 'al-'arūsna (Gelinimizi hakir gören kişi)
Allāh yīb'at lu bi-rṣāṣa. (Lu lu lu lu) (K11). (Allah ona kurşun göndersin).

12

هاو عنا باتيكي
 هاو عندكن باتيكي
 هاو الزي بغضنا
 الله ييعتلو بهتيكي. (لو لو لو لو)

Hāv 'inna pātīkī (Bizde bir patik)
Hāv 'indkin pātīkī (Sizde bir patik)
Hāv illizī bağadnā (Bizden nefret eden kişi)
Allāh yīb'at lu bi-htīkī. (Lu lu lu lu) (K10). (Allah onu utandırısın).

13

هاو عنا جبن معصار
 هاو فوق منو سكار امكسار
 هاو ال مو عمال بيكبو
 واللي مو عمال بيعين فيك بيتحستار. (لو لو لو لو)

Hāv 'innā cibn mu'aşşār (Bizde bir sıkılmış peynir)
Hāv fovk minnu sikkēr imkessār (Üzerinde toz şeker var)
Hāv il-mu 'immāl bi-ykibbo (Hiçbir üretici onu zayı etmez)
ve'l-illī mu-'immāl bi-y'ayyin fiki bi-yūthassār (K12). (Oysa sende olanı görünce buna pişman olur).

14

هاو عنا ديك وعدنكن ديك
 هاو خروفنا مندججو
 هاو تجي ملاك
 وعريسا من دار الجليد. (لو لو لو لو)

Hāv 'innā dīk ve 'indkin dīk (Bizde bir horoz sizde bir horoz)
Hāv ḥarūfna me-nidbeho (Kuzumuzu da keseriz)
Hāv te-tcī melek (Meleğin (gelinin) gelmesi)
va'arīsa min dāri'l-celīd. (Lu lu lu lu) (K13). (Ve damadın buz tutmuş evden çıkması için).

15

هها هنتو بواد ونحنا بوادي
هها يا الرايحين حضروا الزواده
هها يا العريس والعروس
إنشالله تنغمرو بالسعادة. (لو لو لو لو)

Hahā hintu bi-vādi-v niḥnā bi-vādi (Siz bir vadidesiniz biz bir vadide)
Hahā ye'r-rāyḥīn haḍrū z-zuvvādi (Gidenler azıkların hazırladılar)
Hahā ye-l'arīs ve'l-'arūs (Ey gelin ve damat)
İnşalla^h te-nḡamru bi's-se'ādi (K4, K5). (İnşallah mutlulukla dolup taşarsınız).

16a

هاو شو هدا وشو منو
هاو شو هدا وشو فنو
هاو قدر الله على عرسكن
منسوي قدو واكثر منو. (لو لو لو لو)

Hā^v šū hāda-v šū minno (Bu ne? Onda olan ne?)
Hā^v šū hāda-v šū fenno (Bu ne? Onun sanatı ne?)
Hā^v ḡaddar Allā^h 'ala 'rskin (Allah evlenmenizi takdir etti)
Me-nsavvi ḡaddo-v ekter minno (K6). (Gereğini ve gereğinden daha fazlasını yaparız).

16b

هاو شو هدا وشو منو
هاو شو هدا وشو فنو
هاو قدر الله هلاق بنيشان
للعرس منسوي قدو واكثر منو. (لو لو لو لو)

Hā^v šū hāda-v šū minno^v (Bu ne? Onda olan ne?)
Hā^v šū hāda-v šū fenno^v (Bu ne? Onun sanatı ne?)
Hā^v ḡadri'llā^h hellāḡ bi-nūṣān (Allah diledi şimdi nişan)
le'l-'Irs me-nsavvi ḡaddo-v ekter minno^v (K14). (Düğüne bundan daha fazlasını yaparız).

Muhâheleri hitabı açısından gelin, damat ve hem gelin hem de damat için söylenenler olmak üzere üç gruba ayırabiliriz. Gelin için söylenen muhâhelerde gelinin güzelliğine, hamaratlığına ve asilliğine vurgu yapılır. Damat için söylenen muhâhelerde de güzel vasıflara dikkat çekilerek damadın yakışıklılığı, güzel ahlakı ve asilliği ön plana çıkarılır. Tarsus Araplarında ve diğer Arap ülkelerinde muhâheler çoğunlukla gelin ve damadın yakınları tarafından söylenir. Ancak az da olsa bizzat gelin ve damat tarafından söylenen muhâhelere rastlamak mümkündür. Hitap her kime olursa olsun muhâheler çoğunlukla dua veya bedduayla sonlandırılır. Şöyle ki muhâhe söylemedeki amaç, gelin ve damadın güzel vasıflarını zikretmek olabileceği gibi iyi niyetlilere dua ve kötü niyetlilere beddua etmek de olabilmektedir. Buna ek olarak bir muhâhede ilk iki dizide gelinin güzel vasıfları zikredilirken

son iki dizede bu vasıflar üzerinden dua ve beddua cümlelerine yer verilebilir. Bu bakımdan doğrudan dua veya beddua amaçlı söylenen muhâheleri diğerlerinden ayrı değerlendirmek gerekir. Dolayısıyla bu kısımda muhâheler sırasıyla gelin için söylenen, damat için söylenen, hem gelin hem damat için söylenen, damat tarafından söylenen ve doğrudan dua-beddua amaçlı söylenenler olmak üzere ayrı ayrı ele alınmıştır.

b.1. Gelin için söylenenler:

17

ها عروسنا خدك عسل صافي ما اذبتت منو غمز
ها ابوك يقول "هي التريا" وعريسك يقول "هي الشمس"
ها ابوك يقول كذب هي نجمة الصبح
الزي شرقت علينا أمس. (لو لو لو لو)

Hā 'arūsna ḥaddik 'asel šāfī mē-jbe'āt minnu ḡamz
Hā būki ykūl heyyi't-tirayyā-v 'arīsik 'ykūl heyyi'š-šems
Hā būki ykūl kizib heyyi necimti'š- šibḥ
ellezī šarḳat 'aleynā ems. (Lu lu lu lu) (K6).

Ey gelin! Yanağın saf bal gibi, ona dokunmaya doyamadım
Baban 'O Süreyya yıldızı, damat ise güneştir' der
Baban (bunların hepsi) yalan der; gerçekte o (gelin) bir sabah yıldızıdır
Dün üzerimize doğan.

18

هاو أهلا وسهلا فيك يا عروسنا
هاو لملاكي تجليك
هاو حمد الله مركبك ما غرق
ما شمت الحدا فيك. (لو لو لو لو)

Hāv ehle'v sehle fiki yā 'arūsna (Ey gelin! Hoş geldin)
Hāv li-mlēki ticlīki (Melekler seni korusun)
Hāv ḥamdu'l-lāh merkebiḳ mā-ḡriḳ (Allah'a hamdolsun kayığının batmadı)
Mā šimet il-ḥadā fiki (K6, K11, K15). (Böylelikle hiç kimse seni karalamadı).

19

هاو عروسنا يا زيني
هاو يا زهر البساتيني
هاو يا مصحف زغبر
هاو بيد السلطيني. (لو لو لو لو)

Hāv 'arūsna yā zīni (Ey süslenmiş gelin)
Hāv ya zehri'l-besātīni (Ey bahçelerin gülü)
Hāv ya maşḥaf zıḡayyar (Ey küçük Mushaf)
Hāv bi-yedi'slāṭīni. (Lu lu lu lu) (K6). (Sultanların elindeki küçük Mushaf).

20

هاو عروسنا مدي ايدك عالغرب والشرق
 هاو لقشتك علي اهين من اللمع والبرق
 هاو كيشي بيغضك يا العروس
 إلهي من السماء يبعثلو الرصاصة طرق. (لو لو لو لو)

Hā^v ‘arūsna meddi idik ‘al-ğarb-uv şarḳ (Ey gelin! Elini doğuya ve batıya uzat)
Hā^v laqşitik ‘aleyyi eheyjin mi’l-lem’i vi’l-barḳ (Bakışların yıldırım ve şimşekten daha parlak)
Hā^v kişi bi-yıbgıḍık yā el-‘arūs (Senden nefret eden kişi)
İlāhi mi’s-sema yib‘at lu rşāsa ṭarḳ. (Lu lu lu lu) (K6). (Allah ona kızgın kurşun göndersin).

21

هاو شعرك ارماع ارماع
 هاو اخدودك ببشابه التفاح
 هاو بيت أهلك أنا زورو
 هاو خصرک هالناعم بيصلح عالھوا مفتاح. (لو لو لو لو)

Hā^v şa‘rik ‘irmēḥ ‘irmēḥ (Saçların ok, ok)
Hā^v u-ḥdūdık bi-yşēbih it-tiffēḥ (Yanakların elmaya benzer)
Hā^v beyt-ehlik ene zūro^v (Ailenin evini ziyaret ettim)
Hā^v ḥaşrik hen-nē‘em bi-yşlah ‘al-hevā muftēḥ (K16). (O ince belin aşkın anahtarındır).

22

هاو أهلا وسهلا فيكي يا عروسنا
 هاو خصرک يا خصر النمله لمه الزي جعت
 هاو سكرجت بالوطى وأملتنا أنا ضاعت
 هاو خصرک هالرقیق ولا عريس وانباعت
 طقو فقعو الدشمان وعقولن الي انضاعت. (لو لو لو لو)

Hā^v ehle’v sehle fiki yā ‘arūsna (Ey Gelin! Hoş geldin)
Hā^v ḥaşrik ya ḥaşri’n-nemli lemme lizī ca‘et (Belin aç bir karıncanın beli misali incedir)
Hā^v sekricit bi’l-vaṭa-v immelta ana ḍā‘et (Sarhoş olup düştüm ve ümidimi kaybettim)
Hā^v ḥaşrik ha-rḳayyık-u le’ ‘arīsa vi’n-bā‘et (O ince belin hiçbir damada verilmedi)
Ṭaḳḳu faḳ‘u d-düşmān ‘aḳūlin il inḍā‘et (K11). (Aklını kaybeden düşmanlar çatlasın).

23

هاو يا بتي يا عود إلیاس
 هاو يا قصيرة بين السجر مربوعي بين الناس
 هاو الله ريتك كنه خايرلي
 تتهنی عليك جميع الناس. (لو لو لو لو)

Hāṽ yā bittī ya ‘ūd İlyās
Hāṽ ya kaṣīra beyne’s-sacar murbū‘i beyne’n-nās
Hāṽ Allaḥ^h reyṭik kenni ḥāyırī
te-thenni ‘leyki cemī‘i’n-nās. (Lu lu lu lu) (K17).

Ey kızım, ey İlyas udu
 Ey ağaçlar arasında kısa, insanlar arasında orta boylu
 Allah seni hayırlı bir gelin eylesin ki
 İnsanlar sana gıpta etsin.

24

هاو سميتك أحمد ومحمد وبالبلد محبوب
 هاو اللهم صلي لها لقامه ويا أمّ عيون السود
 هاو اذا ختل لوني للونك والقمر موجود
 هاو تاعطيك روجي العزيزه ويكون كل هالحاضرن هوني شهود. (لو لو لو لو)

Hāṽ simmeytik Aḥmed u Muḥammed u bi’l-beled maḥbūb
Hāṽ Allahūmme ṣalli le-he’l-kāmi-v ya-ımma ‘ıyūni’s-sūd
Hāṽ ize ḥatel lovnī le-lovnik vı’l-kamer mvcūd
Hāṽ ta’ṭiki rūhī hel-‘azīzi ve ykūn kill hel-ḥādrin hōni ṣuhūd. (Lu lu lu lu) (K18).

Seni yurtta sevilen Ahmet ve Muhammed’le isimlendirdim
 Hay maşallah böyle boya posa, bu kara gözlere
 Ay tepedeyken rengin rengime karışırsa
 Aziz ruhumu sana bağışlarım; herkes de buna şahit olur.

25

هاو كانت النخلة تاتميل
 هاو لازقات الحرير
 هاو يا نخله مين كساي
 هاو هدا العريس الأمير. (لو لو لو لو)

Hāṽ kānti’n-naḥli tē-tmīl (Sallanıyordu hurma)
Hāṽ lāzqāti’l-ḥarīr (İpekten süslemeleriyle)
Hāṽ yā naḥli miyn kesēki (Ey hurma seni kim giydirdi böyle?)
Hāṽ ḥādā el-‘arisi’l-emīr. (Lu lu lu lu) (K19). (Muhakkak bu damadın işidir).

26

هاو ملك قعدي وتركني
 هاو الا لله وتوكلي
 هاو ال ما سمعت احباتك بسطو رزي
 هاو البخور لباب الدار لاقيتي. (لو لو لو لو)

Hāṽ melek ka’di vı-treknī (Melek geldi de sonra beni terk etti)
Hāṽ illallāh-uw teveklī (Allah’tan başkasına güvenmedim)
Hāṽ il-mā sem‘at ḥmātik bi-stav razıv (İşittim ki kaynanan sana azık hazırlamış)
Hāṽ il-baḥḥūr le-bābi’d-dār lākıytī (K19). (Evin kapısındaki bahur sana yaraşır).

27

ههاو قندرتك دلك دلك

ههاو بدلتك من قشر السمك

ههاو طلعت من دار أبوكي

ههاو عطيتك بدار الملاك. (لو لو لو لو)

Hahāv kındırtik delek delek

(Kundurana ışıll ışıll)

Hahāv bediltik min kışri's-semek

(Gelinliğin ise balık pulundan)

Hahāv ıla'ti min dār ebūki

(Çıktın baba evinden)

Hahāv a'ṭaytik bi-dāri'l-melek (K19, K20).

(Sana bir melek evi yaptım).

28

ههاو ارقصي شويه شويه

ههاو يا حلوي ويا سكارويه

ههاو ما ركدنا عالحسن والجمال

ههاو بدنا نخطو الأصر الحرييه. (لو لو لو لو)

Hahāv ırkışı ūweyyi ūweyyi

(Yavaş yavaş dans et)

Hahāv yā ḥılıv-v yā sükkāriyyi

(Ey tatlı! Ey şeker!)

Hahāv mā rgıdna 'al-ḥisin vi'c-cemāl

(Biz çekicilik ve güzellik peşinden koşmadık)

Hahāv bedna nḥṭtu-l'aşrı'l-ḥırrıyyi (K19).

(Sonsuzluk bağına gerçekleştirmek isteriz).

29

هاي بدلتك زيتي زيتي

هاي معلقا بدراك بيتي

هاي نيالك يا هالكنه

لهالعر قائمبايتي نقيتي. (لو لو لو لو)

Hāy bediltik zeytī zeytī

(Elbisen yeşil yeşil)

Hāy mı'alğa bi-dirāk beyti

(Evimin direğinde asılı)

Hāy niyālik ya he'l-kenni

(Maşallah şu geline)

Le-he'l-'amr ḳāyumbabāyiti nnuḳḳaytī (K18).

(Ne mutlu ki kayınbabam seni seçmiş).

30

آو فستانك زيتي زيتي

آو معلق بدراك بيتي

آو نيالك يا أي

لهالكنتي نقيتي. (لو لو لو لو)

Āv fistānik zeytī zeytī

(Fistanın yeşil yeşil)

Āv mı'allak bi-dırāk beyti

(Evimin direğinde asılı)

Āv niyālik yā immī

(Ne mutlu sana ey annem)

le-he'l-kenti nnuḳḳaytī. (Lu lu lu lu) (K21).

(Böyle bir gelin seçmişsin).

31

آو فستانك رومي

آو خيپتو بعيوني

آو اجيت حباتك

تقلك تفضل يا قومي. (لو لو لو لو)

Āv fistānik rumi

(Fistanın dalga dalga)

Āv ḥuyyattū bi-a'yūni

(Onu kendi ellerimle diktim)

Āv acīt ḥmātik

(Ki kaynanan geldi)

tu-ḳal-lik tifaḍḍil yā ḳūmi. (Lu lu lu lu) (K22). (Sana 'buyur' demeye).

32

هاي يا كنه نلنا ونلنا

هاي من دهر البلد للنا

هاي قعدت على الكرسي آ في لشانك ولا بيشيهوا عليكي

كل آرقداشيائك والعالن بيتغامزوا عليكي. (لو لو لو لو)

Hāy yē kenni nūna-v nūnā

Hāy min dehrī'l-beled lūnā

Hāy ḳa'adti 'al-ḳirsiy ā fī le-ṣānik ve le-byiṣbihū 'ileyki

Kill arḳadāṣiyyātik vi'l-'ālem bi-ytgāmzū 'ileyki. (Lu lu lu lu) (K18).

Ey gelin biz geldik, biz geldik

Başından beri bu şarkıyı biz söyledik

Kürsüye oturmuşsun da senin gibisi bulunmaz ve kimseler sana benzemez

Arkadaşların ve tüm insanlar sana imrenerek bakar.

33

هاو يا بيضاو ويا غضا

هاو اصابعك قلم فضا

هاي از أمك وبوك رايضيلك البغضا

صبرا جميلا على الوردان تايرضا. (لو لو لو لو)

Hāv yā beydā-v yā ḡḡḡā

(Ey beyaz, ey yüzü parlak)

Hāv iṣābī'ik ḳalem fūḡḡā

(Parmakların gümüş kalem)

Hāv iz immiki-v būki rāyḡḡā il-biḡḡā

(Şayet annen ve baban razı değilse)

Şabran cemīlen 'al-ḥirdān ta-yırḡā (K18).

(Onlar razı olana dek küskünlere sabır dileriz).

b.2. Damat için söylenenler:**34a**

هاو يوسف لك لك

هاو الحكام شو بعنت لك

هاو بعنت لك كوڤ أخضر

هاو إلهي من السما ريتو سبع مباركات عليك. (لو لو لو لو)

<i>Hāṽ Yūsuf lek lek</i>	(Ey Yusuf! Sana, sana)
<i>Hāṽ il-ḥukkām šū ba'tıt lek</i>	(Ne gönderdi sultan sana)
<i>Hāṽ ba'tıt lek kūḥ aḥḍar</i>	(Yeşil baraka gönderdi sana)
<i>Hāṽ ilāhi mi's-sema reytu seb'i mbārka't 'ale'k (K6).</i>	(Allah yedi kat mübarek kılsın).

34b

هاو يا خيي لك لك
هاو الپاشا شو بعنت لك
هاو بعنت لك بدأة عريس
هاو الله ريتو سبع مبارك لك. (لو لو لو لو)

<i>Hāṽ yā ḥayyi lek lek</i>	(Ey kardeşim! Sana, sana)
<i>Hāṽ il-pāşa šū ba'tıt lek</i>	(Ne gönderdi paşa sana)
<i>Hāṽ ba'tıt lek bedlit 'arīs</i>	(Damatlık gönderdi sana)
<i>Hāṽ Allah reytu seb'i-mbārek lek (K23).</i>	(Allah yedi kat mübarek kılsın).

35

هاو ابني يا شب التقا
ها وين ما كنت بتلتقا
هاو بعد بتنزل بين هالشباب جمتك تتحلقا
بتسوي الدين من مغربا لمشرقا. (لو لو لو لو)

<i>Hāṽ ibnī ya şebbi't-takā</i>
<i>Hā veyn me kint bi-tiltakā</i>
<i>Hāṽ ba'd bi-tinzal beyn he'ş-şebāb cımtak te-tḥliqā</i>
<i>Bi-tisvi d-dinyi mun mağriba le-maşriqā. (Lu lu lu lu) (K24).</i>

Ey oğul, ey takva sahibi
Aradığım her yerde bulunası
Gençler arasına karışıp da saçını kestirişin
Dünyanın doğusu ve batısına değer.

36

هاو يا ابني يا بطريز منديلي
هاو هنت يا شمع مكه والله يا ضو القناديلي
هاو بمشي لدريك أنا اليوم يدعيلي
هاو تمشي لدريك أنا بعمة كوانيني. (لو لو لو لو)

<i>Hāṽ yā ḥbnī ya baṭrız mendīlī</i>
<i>Hāṽ hint ya şem'u Mekki vallah yā ḍavvi'l-kanādīlī</i>
<i>Hāṽ bi-mşī le-derbek ēne'l-yovm yed 'ilī</i>
<i>Hāṽ temşī le-derbek ene bi-'atmit kevānīnī. (Lu lu lu lu) (K25).</i>

Ey oğlum! Ey mendilimin süsü!
 Sen, ey Mekke'nin mumu! Ey kandilimin ışığı!
 Bugün, senin yolunda yürüdüğüm için duacı
 Sen yolunda yürüyesin diye ben dünyanın karanlığındaım.

37

هاو عريسنا يا فلفل الحر
 هاو مزروع بوطى البر
 هاو كل ما جيت العدا تتحشك
 إنشالله بيتكص وبيزدر. (لو لو لو لو)

Hā^v 'arīsna yā fūfili'l-ḥarr (Ey damat! Ey acı biber)
Hā^v mizrū'ī bi-vaṭa'l-barr (Engin araziye ekilmiş acı biber)
Hā^v kill mā cīyit il-'ada^v te-ḥiṣṣik (Düşman her seni gözetlemek için geldiğinde)
İnşalla^h bi-ytekkīṣ u bi-yizdarr. (Lu lu lu lu) (K6). (İnşallah acı çeker ve geri döner).

38

هاو جا البربر تيحلق لك
 هاو يا سبحان مين خلق عقلك
 هاو انصفو لبنات بالمرسخ
 هاو قالو "الله يبعتلنا عريس متلك". (لو لو لو لو)

Hā^v cē-lberber te-yḥlik lek (Berber seni tıraş etmeye geldi)
Hā^v yā sübhān miyn ḥlik 'aklek (Hay maşallah! Senin aklını kim yarattı?)
Hā^v 'inşaffū lu-bnēt bi'l-merseh (Kızlar alana dizildi de)
Hā^v ḳālu 'Allāh yib'at lrrna 'arīs mītek'. (Lu lu lu lu) (K15). ('Allah bize senin gibi damat versin' dediler).

39

هاو يا خيي مدي ايدك غرب والشرق
 هاو اكلامك علي متل اللع والبرق
 هاو كيشي بيغضك لك ولعروسك
 الله يبعتلو الرصاهه طرق. (لو لو لو لو)

Hā^v yā ḥayyī meddi īdek ğarb-uw şarḳ (Ey kardeşim! Elini doğuya ve batıya uzat)
Ha^v iklēmek 'aleyyi miti'l-lem'ī vu'l-barḳ (Sözlerin yıldırım gibi parlak)
Ha^v kişi bi-yıbğūḍak lek ve le-'arūsek (Senden ve gelinden nefret eden kişi)
Allah yib'at lu rşāşa ṭarḳ. (Lu lu lu lu) (K18). (Allah ona kızgın bir kurşun göndersin).

b.3. Hem gelin hem damat için söylenenler:**40**

هاو كل شسين جبلا مبيض
 هاو الله اسمهن أحمد ومحمد ويايدهن باقة التوحيد
 هاو كيشي بيغضكن الله يبعتلو ضرب السكين
 هاو الله بكنني طفالو تدورن على الباب مساكين. (لو لو لو لو)

Hāṽ kill šebbeyn ceble-mbīḍ
Hāṽ vallāh ismihin Aḥmed u Muḥammed bi-iydhin bākī't-tevhīyḍ
Hāṽ kişi bi-yıḅḡıḍkin Allaḥ yıḅ'at lu ḍarḅı's-sikkīn
Hāṽ vallāh beketni tḡālu tdevrin 'ale'l-bāb imsēkīn. (Lu lu lu lu) (K15).

Her iki genç de beyaz bir dağ
İsimleri Ahmed ve Muhammed, ellerinde bir demet tevhit
Allah size nefret duyan kişiye bıçak darbesi göndersin
Vallahi o kişinin kapalı kapılar ardında dolaşan çocukları beni ağlattı.

41

هاو اهلا وسهلا بدرية جابتكن علي
هاو الله هنت حبيبتى وعريسك ضو عيني
ها والله ريتك كنه سعاده
ها والله تتقضى العمر مع ابني. (لو لو لو لو)

Hāṽ ehle-v sehle bi-derbit cēbitkin 'aleyyī
Hāṽ vallah ḥinti ḥabībtıṽ ve 'arīsik ḍav 'ıyneyyī
Hāṽ Allah reytik kenni se'ādi
Hāṽ vallah tetḡıḍı-l-'ımr me'a bneyyī. (Lu lu lu lu) (K15).

Hoş geldi sizi bana getiren yol
Sen (gelin) sevgilim, damat ise gözümün nuru
Allah seni mutlu bir gelin eylesin
Oğlumla beraber bir ömür geçiresiniz.

42

هاو دارنا وسيعا
هاو شباكنا عالي
هاو عروسنا كيسه
هاو عريسا عالي. (لو لو لو لو)

Hāṽ dārna vesī'ā (Evimiz geniş)
Hāṽ šebbākna 'āli (Pencerelerimiz yüksek)
Hāṽ 'arūsna keysi (Gelinimiz güzel (hamarat)
Hāṽ 'arīsa ḡāli. (Lu lu lu lu) (K25). (Damadı (eşi) saygın).

b.4. Dua ve bedduaların ön plana çıktığı diğer muhāheler:

43

هاو نحنا ونحننا
هاو نحنا الخطاي ياربي تسامحنا
هاو كيشي يبعضنا الله ريتو يقلب بوحش البراري
تَنقوسو بإيدينا نحننا. (لو لو لو لو)

Hāṽ nuḥna-v nuḥna
Hāṽ nuḥna l-ḥaṭāyi yā rabbi t-sēmuḥna
Hāṽ kiṣi b-yibḡūdnā Allāḥ reytu yūklūb bi-vaḥṣi'l-berāriṽ
Taḥkavsu bi-iydīna nuḥna. (Lu lu lu lu) (K6).

Biz(den), biz(den)
 Sen bize müsamaha göster rabbim; hata bizden
 Allah bizden nefret edeni vahşi çöllere atsın ki
 Onu kendi elimizle yakalayalım.

44

هاو عنا چيفت حمامات بيرعو بوطا حنا
 هاو نحن نقرب عليهن هنن بيعدو عنا
 هاو الله ريتنا سبع مباركات
 يلي اليوم متتحنا. (لو لو لو لو)

Hāṽ 'inna çift ḥimāmāt be-yer'uṽ bi-vaṭā ḥannā
Hāṽ nuḥna nḥarrīb 'ileyhin hinin bi-yib'adū 'annā
Hāṽ Allah reyte seb' imbārkat
Yelli'l-yovm me-tiḥannā. (Lu lu lu lu) (K26).

Bizde bir çift güvercin var kınalı toprakta yayılır
 Biz onlara yaklaştıkça onlar bizden uzaklaşır
 Allah yedi kat mübarek etsin
 Bugün nişanımızı yapıyoruz.

45

هاو وين عين
 هاو يا مين بيبعلك حبل مقطع وصلكن بيحجون العين
 هاو كيشي بيغضكن الله بيعتلو مصيبة عين
 هاو كشي بيغضكن الله ييتم طفالو ترمل حلالو ترميم بيتو اثنا عشر سنة أعراب البايب.

Hāṽ veyn 'āyn
Hāṽ yā miyn bi-yibi'ulluk ḥablu'm-mḥaṭṭa' vaṣṣalkūn bi-yicfūn il-'āyn
Hāṽ kiṣi bi-yibḡūdkin Allāḥ yib'at lu miṣṣibit 'āyn
Hāṽ kiṣi bi-yibḡūdkin Allāḥ yeḥtim ṭifālo tirammil ḥelālo termim beyto isna 'aṣar seni
aḡrābu'l-bēvb. (Lu lu lu lu) (K11).

Göz (nazar) nerede?
 Kesilmiş ip satan kişi, gözünü size kestirdi
 Sizden nefret edene Allah nazar göndersin
 Allah sizden nefret edenin çocuklarını yetim, hanımını dul bıraksın. Kapıları on iki yıl
 boyunca kapalı kalsın ve evi harabeye dönsün.

46

هاو يا ما كلنا ويا ما شرينا في قدح فضا
 هاو كيشي بينزل بيناتنا وبيري بغضا
 هاو الله بيعتلوو بالعم
 فوق كاسات العم مرضا. (لو لو لو لو)

Hāṽ ye ma-kelnā-v ye ma-şırıbnā fī kadaḥ fıddā
Hāṽ kişi bi-yınzel beynētnā-v bi-yermī buğdā
Hāṽ Allāḥ yib‘at lu bi’l-‘amā
Fovk kāsāti’l-‘amā marḏā. (Lu lu lu lu) (K25).

Gümüş kadehte ne kadar yedik ne kadar içtik
 Aramıza karışıp da nefret saçan kişi
 Allah onu kör etsin
 Körlüğün üzerinde de hastalık versin.

47

هاو جيبو العصفور تندججو
 هاو قلب العدا تنجرحو
 هاو ال بيفرح معنا هالفرح
 الله ريتو الفرحة بديارو. (لو لو لو لو)

Hāṽ cību-l‘aşfūr te-nidbaḥo (Serçe getirdiler keselim diye)
Hāṽ ḳalbi’l-‘adā te-nicraḥo (Düşmanın kalbini yaralayalım diye)
Hāṽ il bi-yıfrah ma‘ana he’l-ferah (Bizimle bu sevinci paylaşanların)
Allah reytu-lferah bi-düyāro. (Lu lu lu lu) (K26). (Allah yurdunu ferah kılsın).

48

هاو جبنا الخاروف تندججو
 هاو قلب العدا تنجرحو
 هاو لا تقولو خيي مات
 حمد لله آ مات ولخلف أربعة مطرحو. (لو لو لو لو)

Hāṽ cibna’l-ḥārūf te-nidbeḥo
Hāṽ ḳalbi’l-‘adā te-nicraḥo
Hāṽ le-tḳūlu ḥayyī mēt
Ḥamdıllah ā met u le-ḥallef arba‘ maṭraḥo. (Lu lu lu lu) (K18).

Koç getirdiler keselim diye
 Düşmanın kalbini yaralayalım diye
 Sakın kardeşime öldü demeyin
 Hamdolsun ölmedi, ardında dört nesil bıraktı.

49

هاو الورد وزرارو
 هاو الياسمين اقبالو
 هاو كيشي فرح لفرحنا
 الله جعلو الفرحة بديارو. (لو لو لو لو)

Hāvu’l-vārdo v- zırāroṽ (Gül ve tomurcuğu)
Hāvu’l-yāsmīn ‘ḳbāloṽ (Onun karşısında duran yasemin)
Hāṽ kişi firḥ le-ferahnā (Her kim sevincimize ortak olursa)
Allāḥ ce‘alu’l-ferah bi-düyāroṽ. (Lu lu lu lu) (K6). (Allah onun yurdunu ferah kılsın).

50

هاو يا ما جرو الباص يا جرهمين
هاو يا متغامزو بعينين
هاو قالو فلان آ بيخطب
هاو حمد لله خطب وانقلعو عينين. (لو لو لو لو)

Hāv ya ma cerru'l-bāş bi-icrihin
Hāv ya ma-tgāmzu bi-'uynihin
Hāv kallū fulān ā b-yiḥṭab
Hāv ḥamdū 'llāh ḥaṭab u'nḳal'ū 'uynihin. (Lu lu lu lu) (K6).

Ey Otobüsü ayaklarıyla çekmeyenler
Ey Gözleriyle (sağa-sola) işaret edenler
Falan kişi nişanlanmayacak dediler
Allah'a hamdolsun nişanlandı ve onların gözü çıktı.

51

هاو لبسو دندوس
هاو لجبل طرسوس
هاو الليل الحني
هاو بكتريكت العروس. (لو لو لو لو)

Hāv lebisū dendūs (İpek kumaş giydiler)
Hāv le-cebel Ṭarsūs (Tarsus dağına çıktılar)
Hāv il-leyli'l-ḥannī (Bugün kına gecesi)
Hāv bi-ketrikī-t el-'arūs. (Lu lu lu lu) (K25). (Bolluk içinde yaşayasın gelin).

52

هاو عالناطق ورق ورق
هاو مجبولي بالعرق
هاو ال كيشي بيغضكن
الله يبعثلو بالعرق. (لو لو لو لو)

Hāv 'a-nṭāk varak varak (Kemerin üzeri varak)
Hāv me-cbū lī bi'l-'arak (Kan ter içinde kalırım)
Hāv il-kişi bī-yıbgūḍkin (Size kin duyan kişiye)
Allāh yīb'at lu bi'l-ğarak. (Lu lu lu lu) (K25). (Allah ona sel göndersin/boğsun).

Sonuç

Tarsus Arap Alevi toplumunda hâlihazırda anadil Arapçanın konuşuluyor olması, toplumun kendi kültürü büyük oranda muhafaza etmelerini sağlamıştır. Ne var ki yapı itibarıyla Suriye-Lazkiye bölgesinin Arapçasını kullanan Tarsus Arap Alevilerinde Arapça, son zamanlarda siyasî, ekonomik, sosyal, psikolojik vb. nedenlerle gündelik hayatta etkisini yitirmiş, adeta elli yaş üzeri kişilerin kullandığı bir dil olmuştur. Günümüzde Tarsus Arap Alevilerinde Arapça konuşanların sayısı Tarsus Arap Alevi nüfusunun en fazla %25'ini oluşturur. Tarsus Arap Alevilerinin Arapça konuşma durumunu 75 yaş ve üzeri, 50-75 yaş, 25-50 yaş ve 25 yaş altı bireyler olmak üzere dört kategoride ele alınabilir. Buna göre 75 yaş ve üzeri bireyler sınırlı Türkçe bilgisine sahiptirler ve özellikle de köyde yaşayanlar baskın dil olarak Arapçayı kullanırlar. 50-75 yaş aralığındaki bireylerin Türkçe ve Arapça bilgi düzeyleri birbirine denktir. 25-50 yaş aralığındaki bireylerde Türkçe konuşma ve anlama becerisi Arapça konuşma ve anlama becerisinin önüne geçer. 0-25 yaş aralığındaki bireyler ise tek dillidir (Bk. Procházka, 1999, 118-119).

Tarsus ve çevresine Suriye'nin Lazkiye ve dağlık bölgelerinden göç ederek yerleşen Tarsus Arap Alevileri arasında Suriye'nin Lazkiye ve dağlık kesimlerinde kullanılan klasik Arap Alevi diyalekti konuşulur. Tarsus Araplarının konuştuğu lehçede kaynağından (Suriye-Lazkiye bölgesi diyalekti) farklı olarak özellikle sözvarlığı alanında -fiil türetmeye kadar giden-günümüz Türkçesinin etkilerine rastlanır. Bu etki neticesinde Tarsus Arapçası günümüz Türkçesi karşısında alıcı dil konumunda kalmış ve etkileşimin boyutu zamanla dil kullanıcılarına kelimelerin Arapça asıllarını unutturacak düzeyde fazlalaşmıştır. Anadil kaybı ve günlük konuşma dilinde Türkçe sözvarlığı etkisinin fazla oluşu vb. olumsuzluklara rağmen Tarsus Arap Alevileri çoğu unutulsa da Arapça sözlü edebiyat ürünlerinin bir kısmını muhafaza edebilmişlerdir. Toplumun sıkça karşılaştığı uygulamalara (evlilik, ölüm vb.) dair ürettiği Arapça sözlü edebiyat türlerinin diğer sözlü edebiyat türlerine göre daha yaygın ve varyantlarıyla birlikte sayılarının daha fazla olduğu anlaşılmıştır. Bu türlerin başında özellikle hayatın önemli geçiş dönemlerinden sayılan evlilik uygulamalarında icra edilen muhâheler yer almıştır.

Tarsus Arap Alevileri tarafından Arapça söylenen muhâhe örneklerinde kullanılan dilin, günlük hayatta kullanılan dilin aksine daha az Türkçe sözvarlığı unsuru barındırdığı gözlemlenmiştir. Muhâhelerde kısmen görülen Türkçe sözvarlığı etkisinin ise günümüz Türkçesinin etkisinden ziyade Osmanlı Türkçesinin etkisiyle gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Çünkü araştırma alanından derlediğimiz muhâhelerde rastladığımız paşa, kundura, patik, düşman ve hançer gibi Türkçe kelimeler, aslında Osmanlı döneminde Suriye'nin yerel Arapçasına dâhil olan ve hâlihazırda Suriye lehçelerinde kullanılan kelimelerdir.

Dil özelliklerinin yanı sıra Arapça muhâhelerin dize başlarında kullanılan tenbihler, kafiye düzeni ve işlenen tema bakımından Arap dünyası halk edebiyatı muhâhelerinin kendine özgü yapısını, form özelliklerini muhafaza ettiği görülmüştür. Bu durum Tarsus Arap

Alevileri tarafından söylenen Arapça muhâhelerin Arapça aslı formlarının korunarak kuşaktan kuşağa ezberlenmek suretiyle şifahi yolla aktarıldığının en önemli kanıtıdır.

Halk edebiyatı ürünleri derlendiği bölgenin coğrafyasıyla uyumludur. Tarsus Arap Alevileri çoğunlukla çiftçilikle uğraştığından ve buldukları çevrede ziraî faaliyetler yaygın olduğundan bazı muhâhelerde ziraat ürünlerinin ön plana çıktığı görülür. Özellikle ilk iki dizesinde “bizde falan var”, “sizde falan var” denilerek düğün için yapılan hazırlıkların temsili birtakım nesnelere ifade edildiği muhâhelerde seçilen nesnelere genelde darı, bamya, pırasa, salatalık vb. gibi toprak mahsulü olduğu görülür. Arap Alevi muhâhelerine özgü bu durum doğrudan genel olarak Arap Alevilerinde çiftçiliğin yaygın olmasıyla ilişkilendirilebilir.

Kaynaklar

Yazılı Kaynaklar

- Abbas, Hasan. *el-Mûsikî et-taklîdiyye fî Sûriyâ*. Paris: UNESCO, 2018.
- Abduddâyim, Muhammed. *el-Kelimâtu't-Turkiyye fî kavâidi'l-luğati'l-'Arabiyye ve'l-lehçeti's-Sûriyye*. Humus: yy, 2006.
- Abdurrahim, Yasin. *Mavsû'atu'l-'âmmiyyeti's-Sûriyye*. Dimeşk: Vizâratu's-Sekâfe, 2012.
- Acat, Yaşar. “Anadolu’da Konuşulan Arap Dialektleri Üzerine Avrupa ve Türkiye’de Yapılan Çalışmalar”. *Turkish Studies* 13/5 (2018), 29-44.
- Alp, Musa. “Kelimelelerin Göçü: Türkçe Nispet Eki “-ci'nin” Şam Bölgesi (Suriye, Ürdün, Filistin Ve Lübnan) Arap Halk Ağzında Kullanımı Hakkında Bir Araştırma”. *Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/1 (2007), 179-226.
- Bekr, Mahmut. *Urcüzetu'l-Mer'e fî bilâdi's-Şâm -el-Muhâhât-*. Dimeşk: Menşürâtu Vizâratu's-Sekâfe, 2014.
- Çobanoğlu, Özkul. *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1999.
- Dâye, Muhammed Rıdvân. *Mu'cemu'l-'âmmi'l-faşiḥ min kelâmi ehli's-Şâm*. Dimeşk: Dâru'l-Fikr, 2004.
- Ebû İsmail, Nasr. *el-Uşûl ve'l-funûn -şi'ru'l-ağâni's-şa'biyye ve'l-ehâzic fî terâsi cebeli'l-Arab-*. Şam: Menşürâtu'l-Hey'eti'l-'Âmmeti's-Sûriyye li'l-Kitâb, 2012.
- Enîs, İbrahim. *Mûsikâ's-şi'r*. Kahire: Mektebetu Encülü'l-Mısriyye, 1952.
- Ġavânim, Muhammed. “Ağâni'n-nisâ fi'l-Ürdün”. *el-Mecelletu'l-Ürdüniyye li'l-Funûn* 2/1 (2019), 1-36.
- Harakât, Mustafa. *Evvânu's-şi'r*. Kahire: ed-Dâru's-Sekâfiyye li'n-Neşr, 1998.
- Hassâd. *Küllu't-ṭarab fî henhünâti Haleb*. b.y.: Arşifu Haleb el-Vatani, 1955.
- Huxley, Henry Minor. “Syrian Songs, Proverbs, and Stories Collected, Translated, and Annotated”. *Journal of the American Oriental Society* 23 (1902), 175-288.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fazl Cemâluddîn Muhammed b. Mükerrrem b. Alî b. Ahmed el-Ensârî. *Lisânu'l Arab*. thk. 'Âmir Hasan Haydar. Beyrut: Dâru'l Kutubi'l-İlmiyye, 1971.

- Kal'acî, Abdulfettah. *Dirâsât ve nuşûş fi'ş-şi'ri's-şa'bi'l-ğnâ'î*. Şam: Menşûrâtu Vizâratî's-Sekâfe, 2009.
- Nabhan, Fatıma. *Osmanlı Türkçesinin Halep Lehçesine Etkisi*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Özcan, Yusuf. *Tarsus Araplarının Sözlü Edebiyatı*. Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021.
- Prochazka, Stephan. "From Language Contact to Language Death: the Example of the Arabic Spoken in Cilicia (Southern Turkey)". *Orientalia Suecana* 48 (1999), 115-125.
- Prochazka, Stephan. "Women's Wedding Songs From Adana: Forty Quatrains in Cilician Arabic". *Estudios De Dialectología Norteafricana Y Andalusí* 13 (2009), 235-255.
- Rosenhouse, Judith. "A Comparative Study of Women's Wedding Songs in Colloquial Arabic". *Estudios De Dialectología Norteafricana Y Andalusí* 5 (2000), 29-48.
- Sâdır, Karin. *Zegâridü'l-a'râs fî bilâdi's-Şâm*. Dımeşk: Menşûrâtu Vizâratî's-Sekâfe, 2010.
- Tavîl, Muhammed Emin Gâlip. *Arap Alevilerinin Tarihi: Nusayrîler*. çev. İsmail Özdemir. İstanbul: Chiviyazıları Yayınevi, 2000.
- Tuzcu, Kemal. "Arap Şiirinde Recezin Ortaya Çıkışı". *Nüşa Dergisi* 35 (2012), 109-129.
- Winter, Stefan. *A history of the Alawis: From Medieval Aleppo to the Turkish Republic*. Oxford: Princeton University Press, 2016.
- Zebîdî, Seyyid Muhammed Murtazâ. *Tâcu'l-'arûs min cevâhiri'l-kâmûs*. thk. Abdulmun'im Halîl İbrâhîm. Beyrut: Dâru'l Kutubi'l-'İlmiyye, 2012.

Sözlü Kaynaklar

- K1. Perihan Y., 60 yaş, Tarsus, Temmuz 2018.
- K2. Müjde P., 72 yaş, Tarsus, Ocak 2019.
- K3. Gülden C., 46 yaş, Tarsus, Mayıs 2019.
- K4. Mahruze H., 55 yaş, Tarsus, Ekim 2019.
- K5. Seval B., 69 yaş, Tarsus, Temmuz 2018.
- K6. Hayat B., 74 yaş, Tarsus, Haziran 2018.
- K7. Meryem A., 70 yaş, Tarsus, Haziran 2018.
- K8. Selma N., 51 yaş, Tarsus, Haziran 2018.
- K9. Kişisel Görüşme, Tarsus, 2018.
- K10. Mehmet Ç., 57 yaş, Tarsus, Mart 2019.
- K11. İlmiden K., 62 yaş, Tarsus, Mayıs 2018.
- K12. Fatma A., 65 yaş, Tarsus, Haziran 2019.
- K13. Semire K., 69 yaş, Tarsus, Aralık 2019.
- K14. Emel A., 59 yaş, Tarsus, Şubat 2019.
- K15. Saadet M., 69 yaş, Tarsus, Haziran 2019.
- K16. Hayriye Ö., 50 yaş, Tarsus, Eylül 2019.
- K17. Rabiye H., 58 yaş, Tarsus, Mayıs 2018.
- K18. Zehra A., 54 yaş, Tarsus, Ekim 2019.
- K19. Saadet B., 74 yaş, Tarsus, Haziran 2018.

- K20. Asiye N., 57 yaş, Tarsus, Ekim 2019.
K21. Macide D., 73 yaş, Tarsus, Haziran 2019.
K22. Muazzez T., 73 yaş, Tarsus, Ocak 2019.
K23. Gönül T., 45 yaş, Tarsus, Mayıs 2018.
K24. Macide B., 66 yaş, Tarsus, Mayıs 2018.
K25. Meryem A., 71 yaş, Tarsus, Ekim 2019.
K26. Selma D., 59 yaş, Tarsus, Temmuz 2020.

The Tradition of Saying Muhāhe in Arabic Folk Literature (Example of Tarsus Arab Alevis)

Abstract

In this research, muhāhe examples of Tarsus Arab Alevis, which are a part of Arabic oral literature traditions (mani-type melodies sung at other important stages of life such as henna, especially for the bride, groom and participants in engagement ceremonies, sending off soldiers, returning from the military, reuniting after a long separation, success in education, graduation, etc.), were compiled, examined in terms of folklore methods, and a comparative evaluation of these examples with the Arab world folk literature muhāhe examples was emphasized. It is aimed to keep the muhāhes sung by Tarsus Arab Alevis alive and to present them to the scientific world by compiling, classifying and recording them from the research field. As a matter of fact, as long as they are not registered in the globalizing world, it is quite possible that the Arabic oral literature products used among Tarsus Arab Alevis will completely disappear in the near future. In this study, the field research method and observation and interview techniques were used during the compilation of the research material. Oral sources were used in the compilation of Muhāhe examples. In the selection of the source persons, mostly the recommendations of the local people were taken into account. The source people of our research were composed of people who knew the local Arabic, Arabic oral literature products and cultural values well. In this respect, the source persons of our research generally consisted of individuals over the age of 50 who can speak and understand Arabic. In order to access the variants of oral literature products, the source persons were selected from different settlements. During the field research, many people were interviewed and 26 of these people were able to be source persons for our research. All but one of the source persons were female participants. Muhāhe texts were compiled in the houses, coffee shops, fields and workplaces we visited with reference. The interviews we made with the source persons were recorded with a voice recorder, which is one of the compilation tools. The recorded muhāhe samples were first written in Arabic letters, then the transcripts of these samples reflecting the sound characteristics of the dialect and their Turkish translation were included. As a result, in this research, it has been understood that the oral literature (muhāhe examples) produced by the society, especially about the practices frequently encountered, such as marriage, by the society is more common than the other types of oral literature and its number is higher with its variants. In addition, it has been seen that the language used in the examples of muhāhe sung in Arabic by the Tarsus Arab Alevis contains less Turkish vocabulary elements, unlike the language used in daily life, and these examples generally preserve the unique structure and form characteristics of the Arab world folk literature muhāhes.

Keywords: Muhāhe • Haha Saying • Tarsus Arab Alevis • Oral Literature • Arab Folk Literature.